

رابطه متقابل شهر اردستان با مناطق روستایی

با تأکید بر دهستانهای هفتگانه آن

دکتر مسعود تقوایی*

پروین شفیعی**

مقدمه

۱-۱) **طرح مسئله:** شهرستان اردستان بین ۵۲ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۲۲ درجه عرض شمالی قرار گرفته است. از شمال به کویر نمک، از جنوب به شهر اصفهان، از شرق به شهرستان نائین و از مغرب به شهرستانهای نطنز و کاشان محدود می‌گردد. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۲۰۹ متر و مرتفع‌ترین نقطه آن ۳۲۰۰ متر و حدوداً دارای ۱۷۶۴۳ کیلومتر می‌باشد. (۱) جمعیت آن بالغ بر ۴۵۱۵۰ نفر می‌باشد (۲) و این شهرستان از ۳ شهر به نامهای اردستان، زواره و مه‌آباد، ۲ بخش مرکزی و ۷ دهستان تشکیل شده است.

از لحاظ موقعیت جغرافیایی این شهرستان از موقعیت مناسبی در بین شهرستانهای کشور برخوردار می‌باشد زیرا در مسیر راه اصلی و استراتژیکی که شمال را به جنوب به هم وصل می‌کند، واقع شده است. این امر، باعث ادامه حیات این شهر علی‌رغم سختی شرایط محیطی است و انگهی راه آهن تهران - کرمان از این شهرستان می‌گذرد (بین شهرستان زواره - اردستان) که کمتر شهری این چنین موقعیت ممتازی را داراست. (۳) نوعی ارتباط و مناسبات بین این شهر و دهستانهای اطراف برقرار است. روابطی که باید به دقت بررسی گردد.

۱-۲) **تاریخچه و بررسی سوابق تاریخی:** موضوع مورد بحث در مقاله یاد شده، بحثی خیلی مهم محسوب می‌گردد چرا که اساس حیات شهر

و روستاها در این شهرستان بر پایه روابط متقابل آنها واقع شده است و همواره موقعیت مناسبی این شهر در بین دهستانهای اطراف خود داشته که لزوم روابط دو جانبه و کلاً رابطه بین این شهر و دهستان هفتگانه آن را فراهم آورده است مطالعات منطقه‌ای و به تبع آن بررسی روابط شهر و روستا در دنیا از سابقه زیادی برخوردار نیست از نیمه دوم قرن بیستم، ساختار فضایی مناطق و مجموعه الگوها و روابط که به نحوی با جا و مکان در یک منطقه پیوند دارد در کشورهای جهان سوم مورد توجه قرار گرفت. گر چه در دوره‌های قبل شوریه‌های مکان مرکزی کریستالر و یا تئوری معروف فون تانن که توجهی به بازار نموده است وضع شده بود و کارآمد نیز بود لیکن به علت شهر نشینی سریع از نیمه دوم قرن بیستم در جهان و جزایرهای کالا و خدمات، انتقال ارزش افزوده و غیره را در شهرها و نواحی روستایی پیرامونشان سبب گردید.

این امر باعث شده که دانشمندان بسیاری به این موضوع علاقه‌مند گردند و چگونگی این روابط و کارکردهای مثبت و منفی آن و راه حل‌های مربوط را تجزیه و تحلیل می‌کنند. که از آن جمله‌اند دیس راندنیلی، ام جی، رافورد، والتر کریستالر، تایلور، فریدمن، آر. پی، میسرا، برنار شاریه، گونار، میردال، هرشمین، گارسون، دیبلو، بری و... در مورد ایران اخیراً پژوهشهایی توسط افراد خارجی و خود ایرانیان صورت گرفته از آن جمله: هانس یوبک تهران (۱۹۵۸)، بل وارد انگلیس - کرمان (۱۹۶۶)، گزایوه دو

پلاتون اصفهان (۱۹۶۹)، اکارت اهلز شهرهای ساحلی خزر (۱۹۷۱)، مارسل بازن قم (بدون تاریخ لیکن دهه ۱۳۵۰ بوده است)، مایکل بنین - یزد (۱۹۷۵) کاستلو کاشان (۱۹۷۶) گیت نورب شهرهای گیلان (۱۹۷۹) جغرافیدانان ایرانی نیز از آن جمله می‌توان: مؤمنی - ملایر (۱۹۷۶) رهنمایی تهران و پسرکانه کوهستانی آن (۱۹۷۹)، سلطانی - اصفهان (۱۹۸۰)، ضیاء، توانا - زابل و پیکرانه‌های روستایی آن (۱۹۸۳) سعیدی - اسد آباد و حوزه نفوذ آن (۱۹۸۰)، شفق - حوزه نفوذ آن (۱۹۶۵) نظریان اهر و حوزه نفوذ آن (۱۹۸۰) مصطفی مؤمنی و هوشنگ بهرام بیگی - بررسی مشخصات طبیعی، اجتماعی و اقتصادی شهرستان تفت (۱۳۶۰) فرخ حسامیان و دیگران شهرنشینی در ایران (۱۳۶۷) و غیره.^(۴)

و در همین ارتباط می‌توان گفت در بین این شهر و دهستانهای اطراف آن، راه ارتباط مستقیمی وجود نداشت و ساکنین این ناحیه برای ارتباط با اصفهان نیز از قسمتی از این مسیر استفاده می‌نمودند، یعنی پس از طی مسافتی در محور استان - نظنز وارد محور جاده، کاشان - اصفهان شده و از محور مزبور که از طرق و مورچه خورت می‌گذرد به اصفهان می‌رسیدند. و به جای طی مسیر کوتاه (بطور تقریبی) ۱۰۰ کیلومتر مجبور بودند مسیر فوق الذکر را به طول ۱۰۸ کیلومتر دور بزنند.

در ۳ الی ۴ ساله اخیر، علاوه بر اینکه راه مستقیم اردستان - اصفهان از

طریق زینیه و تقریباً در همان مسیر (راه کاروانی سابق) آماده و مورد بهره برداری قرار گرفته محور اردستان و نائین هم که قسمتی از همان شاهراه تهران - یزد و کرمان با زیرسازی محکم و آسفالت اساسی و چند لایه مجهز آماده شده است همچنین راه اردستان - کاشان که قبلاً، از شهر نظنز می‌گذشت و علاوه بر طولانی نمودن مسیر حدود ۱۴۰ کیلومتر به لحاظ عبور از دامنه کرکس، گردنه‌ها و پیچ و خمها مشکلاتی را داشت که اکنون به طور مستقیم و در واقع در کوتاهترین فاصله حدود ۱۰۰ کیلومتر به لحاظ گذشتن از منطقه‌ای مسطح و بدون عارضه می‌شود، گفت که فاصله اردستان - کاشان تا نقاط جنوب شرق و تهران را حدود یک ساعت کوتاهتر کرده است.

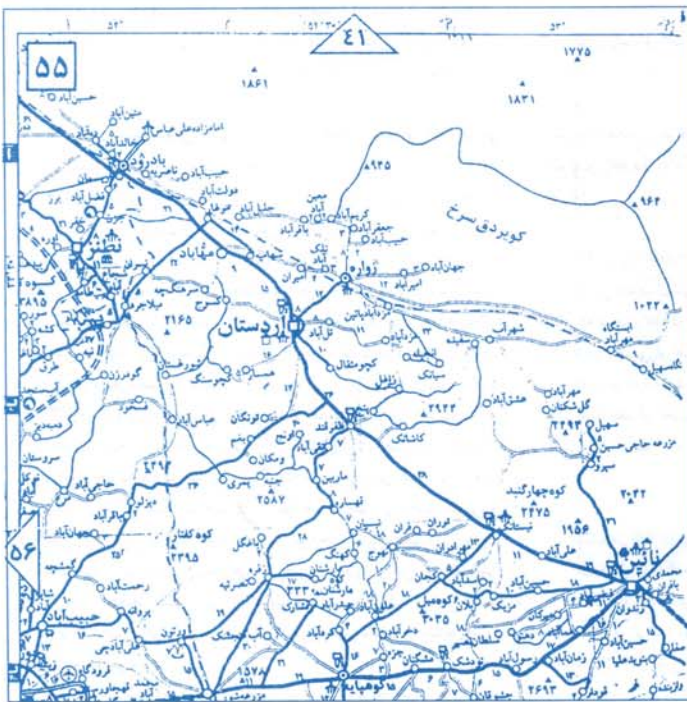
هر چند به علل ناممکنی همه آنها مورد استفاده واقع نمی‌شود ولی قسمت اساسی آن مورد بهره برداری رفت و آمد در آن جریان دارد. بد نیست که خاطر نشان سازیم که چون اردستان فعلی در موقعیتی قرار دارد که ساکنین برای مسافرت به سایر نقاط به آنجا مراجعه می‌نمایند تا جایی که ایجاد می‌نمایند اگر هیچ آبادی وجود نداشت محلی را به صورت شهر مسافرتی و مشابه کاروانسراهای قدیم بنا کرده و خدمات حمل و نقل

هم به آن اضافه می‌گردد.^(۵)

۳-۱) اهداف بررسی: اهداف مهم این پژوهش عبارتند از:

- ۱- نشان دادن رابطه بین این شهر و دهستانهای هفتگانه اطراف آن
- ۲- مفهوم رابطه و علل رابطه و انواع آن
- ۳- بررسی سابقه تاریخی روابط این شهر با دهستانها و شهرهای اطراف آن
- ۴- اهمیت روابط این شهر با دهستانهای اطراف و معایبی که از روابط یک طرفه ایجاد می‌گردد
- ۵- نشان دادن عواملی که سبب ایجاد روابط دو طرفه بین این شهر و دهستانهای اطراف آن می‌گردد.

- ۶- ارائه راهکارهایی جهت کاهش اثرات منفی روابط یک طرفه
  - ۷- نشان دادن جایگاه و مرتبه روابط این شهر با دهستانهای اطراف آن
- ۴-۱) اهمیت و ارزش تحقیق:** بحث ایجاد رابطه بین این شهر و دهستانهای هفتگانه آن از اهمیت چشمگیری برخوردار است زیرا ایجاد رابطه متقابل و دو طرفه بین آنها سبب اثرات مثبت اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و ... می‌گردد و عدم وجود مناسبات متقابل پیامدهای منفی متنوعی را به دنبال دارد که در رأس همه آنها ایجاد موج مداوم شدید مهاجرت روستاییان به شهر است و ایجاد مشکلات متعدد در مبدأ و مقصد می‌باشد.

1-5) کاربرد نتایج تحقیق: با عنایت به اهداف پژوهش و نتایج حاصله علاوه بر اینکه این تحقیق می‌تواند برای مسئولین، پژوهشگران، محققان و برنامه ریزان مفید باشد برای نهادها و ارگانهای ذیل نیز می‌تواند قابل استفاده باشد.

- 1- شهر داریها و فرمانداریها
- 2- سازمان جهاد سازندگی
- 3- سازمان عمران و راه‌سازی
- 4- بنیاد مسکن و شهرسازی

و تمام ارگانهایی که به نحوی در جهت بهینه کردن روابط بین شهر و دهستانها اقدام می‌ورزند.

1-6) فرضیه‌ها و سؤالیهای ویژه تحقیق:

- 1- روابط یک طرفه بین این شهر و دهستانهای اطراف آن مشکل آفرین خواهد شد.
- 2- دولت می‌تواند نقش مهمی در جهت تعادل بخشی و حذف روابط یک طرفه (یک جانبه) داشته باشند.
- 3- می‌توان با ارائه روندها و استفاده از امکانات و قابلیت‌های دهستانها و این شهر در جهت بهتر کردن روابط بین شهر و دهستانهای اطراف آن قدم گذاشت.

1-7) روش پژوهش: در این پژوهش به صورت اسنادی و کتابخانه‌ای از کتب، مقالات، طرحهای پژوهشی، نقشه‌ها همراه با تجربیات و مشاهدات و اطلاعات کسب شده از نویسندگان معروف این شهرستان استفاده شده است.

2) شهر و شهرنشینی: مفهوم شهر برای همگان مفهومی کاملاً روشنی ندارد و لیکن با یک جمع‌بندی کلی می‌توان تعریفی از این مفهوم ارائه داد. شهر محلی است با حدود قانونی که در محدوده جغرافیایی بخش و از نظر بافت ساختمانی، اشتغال و سایر عوامل اداری سیمایی با ویژگیهای خاص خود بوده، به طوری که اکثریت ساکنان دائمی آن در مشاغل کسب تجارت، صنعت، کشاورزی، خدمات و فعالیتهای اداری اشتغال داشته باشند و در زمینه خدمات شهری از خود کفایی نسبی برخوردار و کانون مبادلات اجتماعی - اقتصادی، فرهنگی و سیاسی، حوزه نفوذ خود بوده و حداقل دارای ده هزار نفر جمعیت باشد.⁽⁶⁾

3) روستا و روستانشینی: برای روستا تعاریف زیادی ارائه نمودند که در اینجا با توجه به این تعاریف می‌توان گفت: روستا به منزله یک واحد یا هستی و یا یک پدیده کل نیز در نظر گرفته می‌شود که در شناخت ساختار کاربردی و شکل‌بندی ساختمانی و مطالعه ساختار و وضع کاربردی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن و نیز نیروهای شکل دهنده ساختاری روستا با جامع بینی مورد بررسی قرار می‌گیرد و علاوه بر این روابط متقابل بین روستا و محیط طبیعی آن از یک سو و از سوی دیگر، انواع معیشت پیرامون آن (اعم از کوچ نشینی، روستا نشینی، شهر نشینی و صنایع) مورد پژوهش واقع می‌شود.⁽⁷⁾

4) حوزه نفوذ: حوزه نفوذ، بخشی از نواحی اطراف شهر که نیازهای

آن اعم از خدمات و کالاها به وسیله آن شهر، تأمین می‌گردد. منطقه حوزه نفوذی، این مسئله را روشن می‌سازد که هر چه شهر بزرگتر باشد سلسله خدمات و کالایی که احتمالاً تأمین می‌کند، وسیعتر و ارتباط آن با حومه نیز پیچیده‌تر می‌باشد. نه تنها خدمات مشخصی را برای منطقه خود فراهم می‌سازد بلکه آن را نیز به تمام شعاعها و قلمروهای خود می‌رساند.⁽⁸⁾

در تعیین حوزه نفوذ شهری، گرین انگلیسی⁽⁹⁾ برای اولین بار حمل و نقل (فهرست ساعات و روزهای حرکت اتوبوسهای محلی) را به کار برد و برای این منظور، نقشه‌ای از حوزه نفوذ شهرهای انگلستان، ویلز و ایرلند شمالی تهیه نمود.⁽¹⁰⁾ از طرفی در تعیین حوزه نفوذ یک شهر می‌توان از عوامل چندی کمک گرفت به شرح زیر:

- 1-4) عرضه کالاها و تدارک مصنوعات ساخته شده در شهر
- 2-4) عرضه خدمات درمانی - بهداشتی مستقر در شهر
- 3-4) ارائه خدمات آموزشی - فرهنگی موجود در شهر
- 4-4) ارائه سرویسهای خدماتی - تعمیراتی مستقر در شهر
- 5-4) شبکه ارتباطی و امکانات حمل و نقل مسافری و کالائی⁽¹¹⁾

حوزه نفوذ در واقع به مانند میدان مغناطیسی می‌باشد که شهر در این فضا و میدان پرتوافشانی می‌کند و نیروی جاذبه خود را اعمال می‌دارد از دیدگاهی، سکونت‌های پیرامون شهر را شامل حوزه نفوذ حوزه کشش، حومه شهری می‌دانند.⁽¹²⁾

5) روشهای آماری تعیین حوزه نفوذ: برای تعیین منطقه حوزه نفوذ می‌توان از روشهای آماری بهره گرفت.

در این روش اولاً باید به تشخیص مرکزیت شهر باید پرداخت (یعنی به ضریب انعکاس، خرده فروشی، و خدماتی شهری توجه کرد که سون گولند سوئدی (Seven God land) در این ارتباط فرمولی را ارائه نموده بدین شرح:

$$D \times 100 = \frac{f}{f}$$

D: نیروی جذب شده در بخش خرده فروشی و خدمات

f: کل جمعیت شهری

که نتیجه رابطه فوق، اگر عدد 3/4 باشد بیانگر این مطلب است که مسلماً این شهر بخشی از خرده فروشی و خدمات خود را روی اطرافش منعکس می‌کند و در نتیجه میدان نفوذ و جاذبه‌ای برای خود دارد.

ثانیاً: بعد از تعیین مرکزیت شهر، ساده‌ترین راه را برای تعیین جاذبه شهری بدین صورت خواهد بود:

$$I = \frac{P}{d^2}$$

I: شدت جاذبه‌ای که شهر روی نقطه‌ای از فضای پیرامون شهری دارد

P: جمعیت فعال در خدمات

d: مربع فاصله‌ای که بین آن نقطه (پیرامون) و شهر وجود دارد.

حال می‌توانیم موارد بالا را در تعیین مرکزیت و جاذبه این شهر و دهستانهای اطرافش اعمال می‌داریم:

فاصله مراکز دهستانها تا مرکز شهرستان اردستان

مرکز دهستان	کچومقال	تلک آباد	کچورنگ	مهاباد	بغم	شهر آب نیسیان
فاصله تا شهر اردستان	۹	۱۵	۱۷	۲۲	۲۷	۶۰۲۴
ضریب جاذبیت	۲۴/۵۴	۱۸/۶۵	۶/۷۴	۴/۰۲	۲/۶۷	۵۴۱/۵۵

$$I = \frac{P}{d^2} = \frac{1948}{(9)^2} = 24/54$$

$$\frac{1948}{(97)^2} = 6/75$$

$$(13) \frac{1948}{(27)^2} = 2/67$$

$$\frac{1948}{(15)^2} = 18/65$$

$$\frac{1948}{(22)^2} = 4/02$$

$$\frac{1948}{(60)^2} = 0/54$$

$$\frac{1948}{(24)^2} = 1/00$$

خواهد بود از جریان مقابل ممکن یا دو جانب انسانها، کالاها و اطلاعات، پول، سرمایه و انرژی در سیستم فضایی شهرها و فیما بین آنها و منطقه نفوذشان.

۷- انواع رابطه: از نظر مبدأ و مقصد برای هر منطقه می توان ۳ نوع رابطه را در نظر گرفت که منجر به تأمین نیازهای هر منطقه می گردد.

۷-۱) روابطی که معمولاً از سوی مناطق روستایی برقرار می گردد.

۷-۲) روابطی که معمولاً از سوی مناطق شهری برقرار می گردد.

۷-۳) روابطی که علی الاصول هم می توانند اختیاری و یا اجباری (تثبیت شده) باشد و هم از طرف مناطق روستایی و هم از سوی مناطق شهری بزرگ و کوچک ایجاد گردد را شامل شود. (۱۶)

۸- مدلهای بررسی روابط شهر و روستا: عناصر گوناگون فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در ساختار عرضه های روستایی و شهری دخالت دارند و روابط موجود میان آنها را نمی توان به سادگی در چارچوبهای ذهنی و از پیش تعیین شده بررسی کرد هر یک از مدلها محاسن و معایبی دارند و شرایط ویژه مکانی - فضایی خاص خود را می طلبد.

۸-۱) مدل بازماندگی: در این مدل روستا جایی است که هنوز به صورت شهر درنیامده و با آن تفاوت های اساسی دارد در این مدل به واپس ماندگی کلی کیفیت زندگی در روستاها - یعنی فاصله و نابرابری ساختاری موجود میان شهر و روستا - اهمیت چندانی داده نمی شود و کوشش می شود که زندگی روستایی تابع زندگی شهری باشد. مدل بازماندگی را می توان با نظریه ها و مدل های مدرن سازی انجام یافته و یا جاری در کشورهای جهان سوم، که دچار رشد بخشی شده اند مقایسه کرد.

۸-۲) مدل دوگانگی: اساساً بر تضادهای بنیادی میان شهر و روستا و دوگانگی جوهری رشد شهری - روستایی تأکید دارد که این مدل، روابط شهر و روستا را از جنبه تضادهای طبقاتی و از جهات مکمل این دو عرصه یعنی شهر - روستایی تأکید دارد که این مدل را **فو - چن لو - FO** (chenlo) و همکارانش در کشورهای آسیایی مورد بررسی قرار داده اند.

۸-۳) مدل پیوستگی: طرفداران این مدل میان شهر و روستا تفاوتی بنیادی قائل نیستند بلکه این دو نوع واحد زیستی را به عنوان دو قطب در نظر می گیرند مطابق این مدل نابرابریهای شهر و روستا به عنوان تضاد

به طوریکه ملاحظه گردید هر چه فاصله شهر اردستان بیشتر شود از جاذبیت این شهرکاسته می گردد به عنوان مثال می توان فهمید که کمترین فاصله را دهستان کچو مقال تا این شهر (۹ کیلومتر) با بالاترین درجه جاذبیت (۲۴/۵۴) به مرکزیت دهستان نیسیان با بیشترین فاصله (۶۰ کیلومتر) و درجه جاذبیت (۰/۵۴) و شهر آب با (۲۴ کیلومتر فاصله) با درجه جاذبیت (۱) کمترین جاذبیت را دارا هستند و برای این دهستانها به واسطه برطرف کردن نیازهایشان باید بیشتر اندیشید و قبل از تعیین میدان مرکزیت شهری این شهرستان بایستی درصد افراد در فعالیتهای گوناگون را مشخص نمود بر طبق آمار ۱۳۶۵، از ۲۸۳۵ نفر شاغل ده ساله و بالاتر، ۱۱/۸ در گروه کشاورزی، دامپروری، شکار و جنگلداری و ماهیگیری، ۵/۹٪ در گروه عهده صنعت، ۱۳/۶ درصد در گروه عمده ساختمان و بقیه در گروههای عمده اشتغال دارند (۱۴) که این سه قسم فوق را اگر با هم جمع نماییم خواهیم داشت.

$3/13 = 11/8 + 13/6 + 5/9$ نیروی شاغل در این سه سال به خدمات می پردازند پس مرکزیت این شهرستان بدین شرح است.

$$\frac{D \times 1001948 \times 100}{F \times 12000}$$

علاوه بر روشهای بالا، روشهای جغرافیایی نظیر پرسشنامه، پرسشگری مستقیم در آرشو ادارات و از مؤسسات تولیدی - خدماتی دفاتر، ینگاههای حمل و نقل عمومی، پرسشگری از مشتریان سوپر مارکتها، آگاهی وسیع به استفاده جمعیت ناحیه از خدمات درمانی، آموزشی، تفریحی، فرهنگی، مطالعه در سیاهه آبونمان روزنامه های محلی و فضای توزیعی آن در میدان جاذبه شهری مؤثر می باشند. (۱۵)

۶) مفهوم رابطه: قبل از بررسی مناسبات متقابل بین شهر اردستان و دهستانهای هفتگانه آن بر آن شده ایم تا تعریفی از این مفهوم ارائه دهیم: که اگر شهر و منطقه را با تمام اجزاء آن و عناصر داخلیش به صورت یک سیستم فضایی در نظر بگیریم منظور از رابطه در درون یک سیستم فضایی عبارت خواهد بود از تمام اشکال پیوستگی و وابستگیهای کارکردی (تقلیدات سازمانی) و همین عوامل تعیین کننده آنها به عبارت دیگر رابطه عبارت

موجود میان دو نوع واحد سکونتگاهی مطرح نمی‌گردد، بلکه به عنوان مراحل و سطوح مختلف و تدریجی یک روند تکاملی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

این مدل، اساساً بر نظریات لوئیس ویرت^(۱۸) استوار است.

۴-۸) مدل کارکردی: بر این اساس استوار است که شهر و روستا نه تنها با یکدیگر ارتباطی دارند بلکه به هم وابسته‌اند. مدلهایی چون مکان مرکزی که مطابقت آن شهر مقابل روستا، مکان مرکزی خوانده می‌شود و روستا حوزه نفوذ یا حومه بنابراین در ارتباط با مدل حوزه نفوذ روستا به عنوان عرصه تأمین نیازهای روستایی مطرح است مدلهای دیگری از جمله مدل حوزه نفوذ روستا به عنوان عرصه تأمین نیازهای شهری مدل حومه شهری در روستا به عنوان عرصه کارکردی شهر مطرح می‌گردد که می‌توان آنها را مدلهای فرعی مکان مرکزی نامید برخی معتقدند مدل اول برای بررسی حوزه دهقانی ژرمنی، مدل دوم برای مطالعه حوزه‌های شهری مدیترانه مدل سوم برای شناسایی جوامع صنعتی مدرن کارآیی دارد علاوه بر مدلهای فوق، مدل تجمع، مدل وابستگی و مدل مرکز - حایه نیز از مدلهای کارکردی به شمار می‌آیند.^(۱۹)

۹) سیر تحول در مفهوم مناسبات شهر و روستا در ایران: در کشور ما ایران از گذشته‌های دور تا دهه‌های اخیر، نیاز متقابل و مکمل میان شهر و روستا در یک نظام اقتصاد منطقه‌ای عامل برقراری رابطه متعادل میان شهر و روستا بوده است.

همزمان با تحولات اقتصادی و اجتماعی و به خصوص بعد از انقلاب صنعتی در بسیاری از کشورها از جمله تقسیم کار جهانی همراه با ادغام شدن در تجارت جهانی ایران از اواخر دوره قاجار به صورت تهیه کننده مواد خام مورد نیاز کشورهای صنعتی و مصرف کننده مازاد تولید اینگونه کشورها در آمد که در نهایت باعث ضربه خوردن بر بخش کشاورزی و صنعت و فقر شدید روستائیان را سبب شد. از سوی دیگر پس از دهه ۱۳۳۰، شش بالا رفتن درآمدهای نفتی و سرازیر شدن درآمدها به نقاط شهری و همچنین اصلاحات ارضی دهه ۱۴۰۰ به نوبه خود باعث وخامت اوضاع روستا و بخش کشاورزی و افزایش جاذبه شهرها شد.^(۲۰)

از سوی دیگر پیش از اصلاحات ارضی پول و مبادلات نقدی در روستاها رواج یافت که این نیاز به پول خاصه با توجه به سیاست وام کشاورزی و نحوه پرداخت آنها در نزد روستائیان بعد از اصلاحات ارضی رواج یافت. در مجموع در این دوره سه عامل تحول در ساخت مالکیت به شهر نقش آفرین بوده است.^(۲۱)

با وقوع انقلاب اسلامی در ایران در سال ۱۳۵۷ و توجه انقلاب به روستا و قرار دادن خدمات و زیربنایها در اختیار مردم روستایی به روستاها توجه شد اما با وقوع جنگ تحمیلی در ایران باز کلیه امکانات و نیروها به جبهه سوق داده شدند که باعث مهاجرت روستائیان به شهرها شد.

پس از جنگ تحمیلی در سال ۱۳۶۷ مجدداً به روستا توجه شده است به طوری که هم اکنون به روستاهای بالاتر از ۲۰ خانوار خدمات زیربنایی (آب، برق، راه و غیره) واگذار می‌شود ولی کشاورزی، صنایع روستایی،

خدمات تولیدی و شغل و درآمد در روستاها همچنان دارای رکود است از این لحاظ است که سیر مهاجرت روستایی به شهرها کم نشده و نسبت جمعیت شهری به بیش از ۶۰ درصد کل جمعیت می‌رسد.

۱۰) سیر تحول در مفهوم مناسبات شهر و روستا در جهان: در حالی که تا نخستین نیمه قرن ۲۰، افق مرادوات دهقانان تنها به شهر کوچک و به مرکز دهستان محدود می‌گردیده، اما به مرور که زمان، مرادوبه با شهر کوچک برای بخشی از روستائیشینان به صورت امری عادی و روزمره عینیت می‌یابد.^(۲۲) و در دهه های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ از نظر برنامه ریزان اقتصاد کلان بخش کشاورزی تنها برای توسعه صنعتی شهر مواد اولیه تولید می‌کرد و در نتیجه در مقایسه با بخش صنعت سرمایه گذاری ملی کمتری را به خود اختصاص می‌داد که نهایتاً باعث نارسایی در بخش کشاورزی و روستاها و افزایش مهاجرت روستائیان به شهرها را موجب شد در دهه ۱۹۷۰، دولتها و برخی از سازمانهای جهانی سیاست توسعه را بر مبنای برنامه ریزی توسعه روستای قرار دارند. و این بار بر عکس مرحله اول بخش کشاورزی روستایی بدون توجه به حوزه‌های شهری (بیشتر به طور مجزا از ساخت ناحیه‌ای) مورد تأکید قرار گرفت شهر برنامه ریزی خود را داشت و روستا و بخش کشاورزی سیاست خود را عملی ساخت.^(۲۳)

اما در دهه‌های اخیر، با مشاهده آشفتنگی و نارسایی در برنامه‌های توسعه در کشورهای در حال توسعه محققان به این مطلب دست یافتند که بخش کشاورزی نمی‌تواند از بازارهای شهری جدا باشد و بخش کشاورزی به تنهایی نمی‌تواند ضامن توسعه باشد.

بدین معنی که شهر می‌تواند برای بخش کشاورزی روستایی خدمات فنی و اعتباری ارائه دهد در ازای آن شهر نیز از بخش کشاورزی استفاده کرده و از طرف دیگر برای روستائیان تولید کننده بخش کشاورزی خدمات آموزشی، بهداشتی و درمانی و... ارائه دهد.^(۲۴)

در خاورمیانه در یکی دو قرن اخیر تعادل میان روابط شهر و روستا به دلایلی از جمله، نفوذ اقتصاد آزاد ملاحظاتی نظامی غربیها و همچنین در الگوی تجارت خارجی و استخراج نفت و غیره به هم ریختند که نهایتاً منجر به افزایش بیش از حد مهاجرت روستائیان به شهرها شده است.^(۲۵)

از طرفی امروزه روابط شهر و روستا بر حسب کشورها شکلی یکسان ندارد در ممالک کم رشد، شهر به عنوان محل تجمع مازاد جمعیت روستاها ظاهر می‌گردد جمعیتی که به بخش کار برای آن دست و پا می‌گردد.

بر عکس در جوامع صنعتی پیشرفته، حتی اگر مناظر روستایی و شهری بخش بزرگی از وجوه ویژه خود را حفظ کند باز ما شاهد نفوذ متقابل نقش‌ها در یکدیگر و تجانس تدریجی شرایط زندگی روستائیان و شهرنشینان هستیم هر چند چارچوب محل زندگی آنها متفاوت است شهر به روستائیان، خدمات و کار عرضه می‌کند و روستاها برای شهرنشینان امکانات گذراندن اوقات فراغت، زمینه استراحت، و تمدد اعصاب را فراهم می‌آورد.

۱۱) انواع راههای ارتباطی شهرستان اردستان: رابطه و راههای ارتباطی همیشه دارای یک روابط دو سویه‌اند به عبارتی گسترش راهها

کرمان و شهرهای جنوبی و از طرف دیگر آنرا به اصفهان - تهران متصل می‌سازد.

۱۱-۴) راه فرعی: که خود دو نوع تقسیم بندی جداگانه‌ای دارد.
۱۱-۴-۱) راههایی تقریباً کوهستانی که اکثر آنها توسط سپاهیان دانش ایجاد شده منحصرأ جیب رو و اردستان را به جنوب و جنوب شرق متصل می‌سازد.

۱۱-۴-۲) راههایی که غالباً ماشین رو می‌باشند و اردستان را به حوالی کویر نمک متصل می‌کنند^(۲۶)

در جدول ذیل ماتریس فواصل بین دهستانها مطرح شده که مقایسه آنها با هم خاطر نشان می‌سازد که دهستان کچو منقال و دهستان برزاوند به ترتیب نزدیکترین و دورترین فاصله را تا دهستان ریگستان دارند.

ردیف	فاصله تا دهستان دیگستان
۱	دهستان ریگستان
۲	۴۲km دهستان گرمسیر
۳	۲۳km دهستان کچو منقال
۴	۳۵km دهستان همبرات
۵	۴۴km دهستان علیا
۶	۴۱km دهستان سفلی
۷	۶۱km دهستان برزاوند

ز	ز	ر	د	ج	ب	الف	p ¹ p ²
۶۱	۴۱	۴۴	۳۵	۲۳	۴۲	۰	الف
۹۰	۷۴	۶۰	۴۰	۴۰	۰	۴۲	ب
۷۰	۵۴	۴۰	۲۰	۰	۴۰	۲۳	ج
۷۰	۵۴	۴۰	۰	۲۰	۴۰	۳۵	د
۷۵	۷۴	۰	۴۰	۴۰	۶۰	۴۴	ر
۱۰۴	۰	۷۴	۵۴	۵۴	۷۴	۴۱	ز
۰	۱۰۴	۷۵	۷۰	۷۰	۹۰	۶۱	ز

حمل محصولات چون انار به کار می‌رود.

۱۲-۲) بازرگانی (تجارت): موقعیت بهینه جغرافیایی این شهرستان، که بر سر راه کرمان نائین، یزد و تهران قرار گرفته است منجر به ایجاد کاروانسراهایی شده که با ورود اتومبیل این کاروانسرا از بین رفت و همواره منجر به رفت و آمد زیاد صادرات و واردات گردید.

وارداتی که این شهرستان از تهران - اصفهان داشت، عبارتند از گندم، آرد، قند، پارچه و سایر اشیاء که گراز (اصفهان)، پشمک، سوهان، قطاب، باقلوا و نان برنج از (یزد) بیسکویت از تهران و نان شیرینی از (کرمانشاه) بوده است که حال نیز برای سوغات و فروش این واردات ادامه دارد.

موجب توسعه روابط شده و ایجاد روابط به گسترش راهها منجر می‌گردد به طور کلی راههای ارتباطی این شهرستان بر دو نوعند:

۱۱-۱) راههای اصلی: شوسه و ماشین رو می‌باشند و اردستان را به تهران، نائین، یزد، کرمان و بندرعباس متصل می‌سازد.

۱۱-۲) راههای فرعی: که اردستان را بقراء و قصبات اطراف و مزارع آن ربط می‌دهند که اغلب آنها مالرو و فرعی و یا به زحمت ماشین رو می‌باشد. در سابق برای ایجاد راه کافی بود که کاروانی مالرو یا گله‌ای گوسفند چندین بار از منطقه‌ای عبور کند و راهی در آنجا به وجود آید که سابقاً از طریق سگزی و بغم به اردستان مسافرت می‌شد. در یک تقسیم بندی دیگر می‌توان چنین گفت:

۱۱-۳) راه اصلی - شوسه تهران - کرمان: که از خیابان منحصر بفرود شمالی و جنوبی این شهرستان می‌گذرد و از یک سو این شهرستان را به

۱۲) اهمیت راههای ارتباطی: راههای ارتباطی واقع بین این شهر و

دهستانهای اطراف آن از اهمیتی فراوان برخوردار است، به شرح ذیل می‌باشند:

۱۲-۱) حمل و نقل: حمل و نقل داخلی بر پایه جابه جاکردن محصولات کشاورزی از قبیل میوه و غلات و حمل کود به مزارع بوده است که قبلاً این امر توسط الاغ (باربرها) انجام می‌شد که علت آن حاکم بودن خرده مالکی در اراضی کشاورزی این شهرستان بود ولی حالا این امر توسط وسایل ماشینی انجام می‌گیرد از طرفی حمل و نقل خارجی به اصفهان - تهران توسط اتومبیل صورت می‌گیرد که این حمل و نقل هم جنبه مسافرتی و هم برای

مالکان در ناحیه و موقعیت نسبی و بنابراین قدرت چانه زنی کارگران روستایی بستگی دارد.

بعضی شرایط را که بدیهی به نظر می‌رسند باید پیش از حصول منافع کلی ایجاد راههای روستایی در نظر گرفت یکی از شرایط این است که حمل کالا و افراد باید در شرف وقوع باشد. و اکثر متون به تنظیم دقیق

تصمیم‌گیری توجه نشان می‌دهند، یعنی مثلاً سرمایه‌گذاری در راه الف به جای راه ب ممکن است. تقریباً به طور پیوسته این بوده است که بهترین راه از نظر اقتصادی با تأکید بر حجم تولید فیزیکی و دومین شرط که باید پیش از دستیابی به منافع کلی در نظر گرفت به اهمیت نگهداری مربوط می‌گردد. (۳۰)

با این وجود

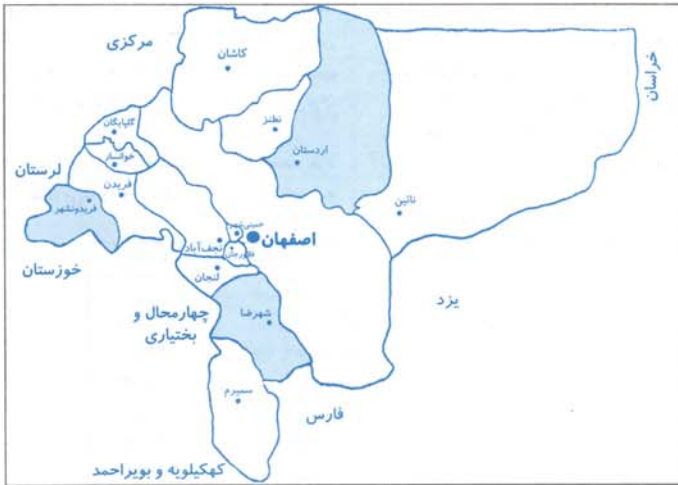
راههای مثبت دیگری نیز وجود دارند. در بسیاری از کشورها، در مراحل استراتژیک یا گزینش و پیش‌سند کردن^(۳۱) تصمیم‌گیری، به موضوع فقر روستایی علاقه مستقیم‌تری نشان داده می‌شود. و ما معتقدیم که در این مراحل مهم تصمیم‌گیری می‌باشد که تلاشها باید به بهترین وجه صورت گیرد تا ضوابط گزینش نسبت به ملاحظات مربوط به فقر حساستر باشد. تلاش بیشتر در تحلیل سطوح گزینش و سرند کردن تصمیم‌گیری ظاهراً دیدگاههای خیلی بهتری را در مورد تضمین یک نسبت عادلانه توزیع منابع به سود تهری دستان پیشنهاد می‌کند تا توجه بی‌شمار کنونی به تکنیکهای پیچیده هزینه-منفعت، حرکت‌های جدید بانک جهانی به منظور روشن کردن مراحل مختلف ارزیابی سرمایه‌گذاری راه و تکنیک مراحل ضرورتاً اجتماعی و سیاسی تصمیم‌گیری (از جمله موضوع کاهش فقر) از مراحل ارزشیابی اقتصادی، به طور قابل توجهی منطقی به نظر می‌رسند. (۳۲)

دو موضوع مهم دیگر برای بررسی باقی می‌ماند:

نخست اینکه درک اندکی درباره مکانیسمهای توزیع منابع سرمایه‌گذاری متداول در راهها و در نتیجه چگونگی هدایت مؤثرتر این منافع به سوی تهیدستان وجود دارد.

دومین موضوع و از جهاتی موضوع اساسی تشویق تصمیم‌گیران درگیر برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی طرحهای روستایی به این است که نیازهای رفت و آمد تهری دستان همچون مشکلات حمل و نقل، هم از نظر وسایط نقلیه و

۱۲-۳) صادرات: در درجه اول، صادرات این شهرستان قالی و قالیچه می‌باشد که به تهران - اصفهان وارد می‌گردد و در درجه دوم انار این شهرستان است که مشتری آن اصفهان - تهران است و فصل آن نیمه آبان ماه تا اواخر آذرماه است غیر از آن از انار، رب انار نیز تولید و به بازارهای مصرف عرضه می‌شود. (۲۸)

۱۳) مهاب

راههای ارتباطی: واقع

شدن این شهر در منطقه مرکزی و قرار گرفتن هفت دهستان این شهر در اطراف آن موقعیت مناسبی این شهر پیدا کرده است لیکن عدم توجه به قابلیت‌های این دهستانها و فقط توجه کردن به این شهر به عنوان یک منطقه مرکزی مشکلات زیادی را در پی خواهد داشت که در رأس این معضلات،

مسئله مهاجرت قرار دارد زیرا مبدأ مهاجرین دهستانها و نهایی آنان این شهر اردستان است که از این رو ما روندهایی را بحث خواهیم کرد تا بتوانیم رابطه بین‌های را بین این شهر و دهستانهای اطراف ایجاد کنیم.

۱۳-۱) اصلاح و مرمت راههای روستایی: راه روستایی، رشته پیوند دهنده روستا با محیط پیرامون است اگر روستا راه مناسبی نداشته باشد، هیچکس مایل نیست در روستا، بماند لذا ما در توسعه روستایی توسعه راهای روستایی را سرلوحه کار خود قرار می‌دهیم زیرا از طریق این شریانها، کالا و خدمات و انسانها جابه‌جا می‌شوند اما در مقابل این حرف صحبتی وجود دارد که می‌گویند که اگر راه روستایی اصلاح گردد پای روستایی اصلاح گردد ارتباط کارگزاران نظام اعم از آموزگاران روستایی، آموزشیاران نهضت سواد آموزی و پزشکان و ... با روستا تقویت می‌گردد و امید ماندن در روستا تقویت شده و باعث تولید زیاده‌تر می‌گردد.

مطابق با سرشماری سال ۱۳۷۱، ۳۳٪ (۱۸۵ کیلومتر) راههای روستایی اردستان، آسفالتی و مابقی (۳۷۷/۵ کیلومتر) راهها زیرسازی شده خاکی می‌باشد. (۲۹)

تردید نیست که کمک بالقوه یک منطقه به یازده کشاورزی صراحتاً یا به طور منحنی، عامل اصلی مورد نظر در فرآیند انتخاب راه بوده است. اثرات احداث و ارتقاء راههای روستایی بر توزیع درآمد و اساساً به کارگیری خودروهای نفربر و وسایل موتوری به عواملی چون میزان تولید خرده

هم از نظر راه و مورد توجه قرار دهند نه مشکلات قابلیت دسترسی، که با ایجاد راه قابل حل می‌باشند. (۳۳)

۱۳-۲) تشکیل بازارهای هفتگی در مرکز دهستانها: در زمانهای آغازین تشکیل بازار هفتگی، در این شهرستان به جزء در شهر اردستان و زواره، بازار هفتگی وجود نداشته است تا اینکه ۸۰ سال قبل زمان شهاب نظام (فرماندار شهرستان اردستان) به فرمان ایشان تصمیم گرفته شد که بازار روز جمعه‌ها به روزهای دیگر تغییر یابد ایشان یکشنبه و دوشنبه بازار را پیشنهاد کردند و در بین روز در هفته یکشنبه به علت دید و بینش و عقاید مذهبی مورد نظر قرار نگرفت.

لیکن دوشنبه بازار و پنج شنبه بازار مورد پذیرش قرار گرفته و از همین ایام دوشنبه و پنج شنبه بازار تشکیل می‌گردید و هم اکنون به تناوب در طول روزهای هفته این بازارها تشکیل می‌گردد و براین اساس در دهستانهای اردستان: نیسان به مرکزیت دهستان برزاوندشنبه بازار، بغم به مرکزیت دهستان علیا یکشنبه بازار، شهر آب به مرکزیت دهستان سفلی دوشنبه بازار، مهاباد به مرکزیت دهستان مسیر سه شنبه بازار، کچومتقال به مرکزیت دهستان ریگستان جمعه بازار تشکیل می‌گردد و همچنین یک نمایشگاه و فروشگاه دائمی از تولیدات روستایی در مراکز اردستان در مسیر جاده کمربندی اردستان - نائین دائر (۳۴) گرد.

بازاریابی در روابط شهر و روستا از سه گروه کارکرد تشکیل می‌گردد:

فعالیت‌های فیزیکی شامل: حمل و نقل، انبار کردن و توزیع کردن کالا

مبادله: شامل خرید تولیدات، دگرگونی در تولید و فروش مواد و کالاهای تولیدی و در شهرهای آن به دلیل درآمد کم خانواده‌های شهری اقتصاد بخش غیر رسمی نیز فعال است. (۳۵)

و به طور کلی یک سری عوامل در بازاریابی مؤثر می‌باشد.

شرایط اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی طوری باشد که بر درآمد تولید کنندگان روستایی بیفزاید

با حذف واسطه‌ها و دلالتها کارایی بازاریابی افزایش

می‌یابد.

با توسعه حمل و نقل و امکانات مساعد در جابجایی تولیدات کارایی بازاریابی زیاد می‌گردد.

با کاهش ضایعات کشاورزی از طریق انبار کردن، ذخیره کردن، بسته بندی و حمل و نقل بازاریابی بیشتر می‌گردد

با حمایت از ذخیره کردن مواد اولیه حیاتی، قیمت‌ها ثابت نگه داشته شود. در عملکرد تجاری، عامل استاندارد کردن مطرح می‌گردد و عوامل

انحراف از تولید و فروش حذف می‌شود در مرکز بازاریابی به صورت سازمان یافته درآمد و جایگاه بازارها مشخص گردد.

پرداخت اعتبار - وام به تولیدکنندگان و خریداران به آسانی سهولت یابد.

سعی شود از عرضه تولیدات با کیفیت پایین به بازارها جلوگیری به عمل آید و ... (۳۶)

از طرفی دولت‌ها نیز می‌توانند مراکز بازار جدیدی را در جایی که عرضه خدمات ناکافی است ایجاد نمایند، با توجه به روزهای بازار هفتگی، بازارهای هفتگی ایجاد کرده و به تنظیم و فعال کردن بازار هفتگی پرداخته و به ایجاد خدمات مورد نیاز مانند مدارس و مراکز تجهیزات کشاورزی انبارهای مواد غذایی

و ... بپردازند. در آخر هم می‌توانند به تشکیل گروه‌های بسیاری پرداخته که در روزهای تشکیل بازار بتوانند به مردم خدمات لازم را عرضه دارند. (۳۷)

حالی می‌توان گفت که مزایای طرح و ایجاد بازار هفتگی و نمایشگاه‌های مرکزی دهستانهای منطقه عبارتند از: تسهیل در فروش مازاد تولید روستاییان

امکان تهیه کالاهای مورد نیاز روستاییان از طریق بازار هفتگی

کاهش تعداد سفرهای روستاییان و جلوگیری از اتلاف وقت و هزینه خانواده‌ها

۱۳-۳) تأسیس یک مرکز خدمات اداری مشترک در دهستانها: بخشی از فرصت

نمی‌باشد.

با توجه به کودکان، جوانان، افراد میانسال و بزرگسالان و با توجه به امکاناتی که در دهستانها وجود دارد می‌توان اوقات فراغت آنان را تحت پوشش قرار داد، امری که زیاد به آن پرداخته نشده است.

اما مزایای احداث اوقات فراغت را می‌توان در موارد ذیل دید:

ایجاد سرگرمیهای سالم و جلوگیری از فحشا
پیوند هر چه بیشتر روستاییان با برگزاری مسابقات و اقدامات مفید دیگر

شناخت استعداد باور نشده روستاییان

تقویت حس هویت و حس اعتماد بین مردم روستایی

تقویت حس ماندن روستایی در روستاها و جلوگیری از مهاجرت آنان^(۳۸)

۱۳-۳-۵) احداث مراکز کارگاههای صنعتی - تولیدی

۱۳-۳-۵-۱) احداث کارخانه خوراک دام و طیور: چون تعداد دام و طیور در این شهرستان بالنسبه زیاد می‌باشد و نیز به خاطر نامساعدی طبیعت آن در تولید علوفه در فصل زمستان و سرما پیشنهاد می‌گردد که یک کارخانه خوراک دام و طیور در منطقه احداث گردد این واحد قادر به تأمین علوفه خشک مورد نیاز دامها خواهد بود.

۱۳-۳-۵-۲) احداث کارگاه تولید خشکبار: در مرکز دهستانهای خوش آب و هوا قابل ایجاد است و در رابطه با این در سه مرکز دهستانها اعم از (برازوند، علیا و همبرات) کارگاههایی می‌توان احداث نمود تا بدین وجه میوه‌هایی نظیر آلبالو، زردآلو و ... که در این مکانها به فراوانی یافت می‌گردد را تبدیل به خشکبار عالی نمایند.

۱۳-۳-۵-۳) احداث کارگاه چپیس سازی: در برازوند، با توجه به آب و هوای کوهستانی آن سبب زمینی مرغوب تولید می‌شود که می‌توان کارگاه چپیس سازی در آن جا احداث نمود بر اساس آمار سال ۱۳۷۰، مقدار تولید سبب زمینی این دهستان حدود ۲۴۰۰ تن بوده که گواه این مطلب است.

۱۳-۳-۵-۴) احداث چند واحد تولید رب انار: در مهاباد مرکزیت دهستان گرمسیر و تلک آباد به مرکزیت دهستان ریگستان به واسطه آب و هوای مناسبی که دارند انار مرغوب و فراوانی تولید می‌گردد که می‌توان کارگاه رب انار را در این دو مکان احداث نمود و پوسته این انارها را نیز برای رنگرزی مورد استفاده قرار داد. بر اساس موارد ارزیابی شده مقدار دانه‌های انار برای تولید رب انار حدود ۱۵۶۲۵ تن است که گونه پربازده، ۲ برابر فعلی رب انار می‌دهد (۳۱۲۵۰) که احداث ۲۵ کارگاه با حداقل ۵ کارگر در مهاباد و تلک آباد توصیه می‌گردد.

۱۳-۳-۵-۵) احداث کارگاه مربا و انجیر خشک: در دهستانهای گرمسیر و ریگستان با توجه به قابلیت این مناطق تولید انجیر را می‌توان داشت و کارگاه مربا انجیر را در این مکانها می‌توان احداث نمود و نیز حداقل ۶ کارگاه با سه نیروی کار در مهاباد و تلک آباد توصیه می‌گردد میزان برآوردی تولید انجیر ۲۴۰ تن است و در صورتی که ۱/۳ این تولید به مربا تبدیل شود در حدود ۱۲۰ تن مربا تولید می‌گردد. نکته‌ای که مطرح است فصل چیدن انار و

کاری روستائیان (افراد ساکن در دهستانها) صرف رفت و آمد به مرکز شهرستان برای انجام امور کارهای اداری می‌گردد نظام بوروکراسی حاکم بر ادارات از یک طرف و عدم آشنایی با پاره‌ای از قوانین و مقررات اداری از طرف دیگر جز سردرگمی و اتلاف وقت برای روستائیان نمره‌ای ندارد شایسته است به جای سفرهای متعدد و بعضاً متوالی شعبه یا دفتر نمایندگی یا مرکز خدمات اداری مورد نیاز اعم از اداره کشاورزی، بانک کشاورزی، تعاون روستایی، جهاد سازندگی، ثبت احوال، بنیاد مسکن و دیگر ادارات ذربط در مرکز دهستانها تأمین می‌گردد و یا یک سرویس برای کارمندان جهت رفتن به مراکز دهستانها ارائه گردد و نیز با دادن نمایندگی به یکدیگر کارهای مربوط به همدیگر را نیز حل کنند.

تأسیس مراکز خدمات اداری مشترک در مراکز دهستانها دارای مزایای ذیل است:

۱۳-۳-۱) صرفه جویی در وقت

۱۳-۳-۲) صرفه جویی در هزینه‌های آب و دهباب

۱۳-۳-۳) کاهش خطرات جانی ناشی از رفت و آمد که حتی روستائیان جهت رفتن به شهرها می‌توانند از موتورسیکلت استفاده کنند.

۱۳-۳-۴) سرریزتر انجام گرفتن کارها

۱۳-۳-۵) آشنایی بیشتر کارمندان با مسائل روستائیان

۱۳-۳-۶) خوش بینی و اعتماد روستائیان به ادارات و نظام اداری

۱۳-۳-۷) دلگرمی بیشتر به کار و ماندن هر چه بیشتر روستائیان در روستاها

۱۳-۳-۴) احداث مراکز اوقات فراغت: در هر برنامه توسعه به مفهوم کامل توجه به امر اوقات فراغت بحث مهمی می‌باشد در این مفهوم پیشنهاداتی مطرح می‌گردد بدین شرح:

۱۳-۳-۴-۱) طراحی و ایجاد فضاهای بازی کودکان و نوجوانان و نیز ایجاد مکانهای مناسبی جهت گذراندن اوقات فراغت بزرگترها نیز باید در نظر گرفته شود.

۱۳-۳-۴-۲) ایجاد و ساخت مراکز مسابقات تفریحی و بازیهای سرگرم کننده نظیر مسابقات طناب کشی، فوتبال، تنیس روی میز، بدمیتون و ...

۱۳-۳-۴-۳) برگزاری مسابقات ورزشی میان روستاهای منطقه به خصوص مراکز دهستانها و مسابقات دهستانی و بین مراکز شهری - روستایی و اعطاء جایزه به افراد و تیمهای برتر و درج نامشان در هفته نامه‌ها و یا روزنامه‌های محلی و مجلات روستایی.

۱۳-۳-۴-۴) ایجاد و احداث یک مرکز فرهنگی، هنری و تفریحی در مراکز دهستانها به تناسب موقعیت جمعیتی دهستانها و جمعیت در مراکز دهستانها و یا هر روستای مرکزی دیگر.

۱۳-۳-۴-۵) احداث کتابخانه و مراکز پژوهشی و آموزشی در مراکز دهستانها به تناسب موقعیت جمعیتی دهستانها ولی با نبود این مراکز در سطح دهستانها مطرح می‌باشد.

تعدادی از روستاها هنوز به دلیل نبود برق فاقد تلویزیون هستند. برنامه‌های تلویزیونی با بافت فرهنگی - فکری مردم روستاها منطبق

اردستان و دهستانها.

در حال حاضر بخش اعظم انرژی حرارتی و سوخت منازل کل شهر و دهستانها را نفت سفید و گاز مایع و هیزم و چوب تشکیل می‌دهد و غیر از اینها، این شهر همراه با دهستانهای آن دارای بادهای فراوانی با جهات متعدد است که با بررسی دقیق می‌توان از آنها در جهت بهره‌گیری کرد و یا آسیابهایی بادی را می‌توان احداث نمود و یا همچنین با اجرای طرحهای آبیاری بارانی و قطره‌ای زمینهای زیادی زیر کشت رفته مشاغل جدید احداث می‌گردد و اگر انتقال آب زاینده رود، نیز به دهستانهای برزوند علیا برسد و عملی گردد می‌توان در جهت اشتغال زایی گام نهاد و با توجه به فرآیند توسعه و نیازهای جانبی مانند امکانات خدماتی، بهداشتی، درمانی، آموزشی و مسکن و ... تعدادی مشاغل دائم و موقت نیز به وجود می‌آید که می‌بایستی نظریات فوق در آینده منظور گردد.

نتیجه

همانگونه که ملاحظه نمودید نوشته حاضر تلاشی بود در جهت نشان رابطه متقابل شهر اردستان و دهستانهای اطراف آن دهستانهای هفتگانه آن که به واسطه موقعیت مرکزی این شهر زمینه رابطه این دهستانها با این شهر فراهم شده است که البته بایستی در جهت بهینه‌کردن این روابط قدم گذاشت و جانب افراط و تفریط در این روابط نگه داشته شود امری که اگر متعادل باشد می‌تواند اهمیت فراوان داشته باشد ولی اگر این روابط نامتعادل عمل کند مهاجرت در رأس مسائل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و ... جایی بس والا خواهد داشت.

● عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان

● دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

منابع و یادداشت‌ها

- 1- کبیری، مرتضی، فرش دستیافت و عملکرد شرکت‌های تعاونی اردستان، نجف آباد و شهرضا وزارت جهاد سازندگی، سازمان جهاد سازندگی استان اصفهان، دفتر ترویج و مشارکت مردمی اداره تعاونها، پاییز ۱۳۷۱، ص ۲.
- 2- آمار سال ۱۳۷۵
- 3- طرح هادی روستای کچو مقال بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، دفتر طرحهای هادی استان، بهار ۷۲، ص ۱۱.
- 4- ابراهیم زاده، عیسی، تحلیلی منطقه‌ای از روابط متقابل شهری و روستایی در سیستان رساله دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، ۱۳۷۹، ص ۵.
- 5- هاشمی، احسان الله، اردستان (از کتاب شهرهای ایران، ج ۴) محمد یوسف کیانی، ۱۳۷۰، صص ۲۴۷ - ۲۴۸

انجیر است که فصل چیدن آنرا، ۱۵ شهریور تا ۱۵ آبانماه و فصل چیدن انجیر از اوایل مردادماه تا ۱۵ شهریورماه است که می‌توان از وجود نیروی کار و حتی دانش‌آموزان نیز سود برد. ^(۳۹) به طور کلی تنها راه نزدیک کردن شهر اردستان به روستاها بردن یک سری واحدهای تولیدی - صنعتی متناسب با روستاها و اشتغال آنها می‌باشد.

۱۳-۵-۶) بهره برداری از منابع و معادن: اگر چه در بعضی از دهستانها، نظیر سفلی، کچو، همبرات، برزوند منابع معدنی به طور متفرق و پراکنده وجود دارد ولی کوهستان علیا از نظر منابع غنی تر است و بیشترین منابع در روستای فسخود است با توجه به این مطالب پیشنهاداتی مطرح است.

۱۳-۶-۱) شناسایی موقعیت جغرافیایی منطقه و نقشه برداری از آن

۱۳-۶-۲) برآورد تخمین میزان سنگ معدن و عیار آن

۱۳-۶-۳) احداث راه دسترسی به منابع

۱۳-۶-۴) تشویق بخش خصوصی به امر مشارکت در استخراج معادن

از طریق دادن وام، معافیت مالی و یاد دادن ماشین آلات با قیمت مناسب

۱۳-۶-۵) تضمین خرید سنگها و کلوخه‌های معدنی توسط مراجعان

ذیصلاح

اما مزایای بهره برداری از منابع و معادن بدین قرار است:

بهره برداری معقول از منابع بلا استفاده

ایجاد صنایع مرتبط با معادن و اشتغال زایی

بکارگیری نیروی بیکار فصلی و بیکار در جوار استخراج معادن

بالا بردن درآمد ملی و در آمد مردم روستایی

احداث یک سری مراکز فروش خدماتی و تفریحی ولو بسیار کوچک

برای مردم روستایی و ایجاد جاذبه و تقویت حس ماندگاری مردم در روستاها ^(۴۱)

۱۳-۷) احداث کارگاههای قالبیایی احداث در کارگاه قالبیایی طرق

دیگر در جهت بهینه کردن رابطه بین شهر اردستان و مناطق روستایی است با توجه به خصوصیات این حرفه هر کدام از دهستانها می‌توانند زمینه ایجاد این شغل باشد و حتی با ایجاد رابطه بهینه می‌توانند در جهت رفع نیازهای هم قدم بردارند و زمینه اشتغال زایی را در هر یک از دهستانها تقویت نموده و از مهاجرت افراد جلوگیری به عمل آید اما در جهت کارآمد کردن این صنعت پیشنهادات ذیل مطرح می‌گردد:

۱۳-۷-۱) راهنماییهای لازم از قبیل ارائه طرحها و نقشه‌ها و ... و

کلاسهای توجیهی برای قالبیافان.

۱۳-۷-۲) نظارت داشتن متمرکز بر مکانهایی قالبیایی اعم از نورگیری

لازم، و داشتن فضای باز و راحت برای فرد قالبیاف.

۱۳-۷-۳) دادن اعتبارات و وام دولتی صنعتی به قالبیافان.

۱۳-۷-۴) امکانات لازم و فراهم نمودن زمینه‌های لازم برای فروش

قالبها.

۱۳-۷-۵) ایجاد خدمات بیمه‌ای به قالبیافان و تضمین قیمت فروش و

مواد خام.

۱۳-۸) احداث مراکز استفاده از منابع و انرژیهای بالقوه در شهرستان

۳۰- هارو، جان و ریچاردز، پیترز، راههای روستایی و کاهش فقر، مترجمان دکتر سیدجواد میر و محمدرضا متوسلی، مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی نشر ارغنون، سال ۷۲، صص ۱۳۷-۱۳۵.

31- Pre- screening

- ۳۲- پیشین، صص ۱۴۱-۱۴۰.
 ۳۳- پیشین، صص ۱۴۲.
 ۳۴- از سخنان جناب آقای آمان... هاشمی.
 ۳۵- شفیع اردستانی، مرتضی، تاریخ معارف و فرهنگ اردستان، جزوه دست نوشته سال ۱۳۶۷، صص ۱.
 ۳۶- شکونی، حسین، پیشین، صص ۳۰۵-۳۰۴.
 ۳۷- پیشین، صص ۳۰۷.
 ۳۸- افتخاریان، داود، پیشین، صص ۳۴۱-۳۴۰.
 ۳۹- پیشین، صص ۳۳۵.
 ۴۰- روزنامه هفتگی، ویژهنامه فرمانداری اردستان، شنبه ۲۵ آبان، ۱۳۸۰، ۱۰ شعبان ۱۳۸۲، ۱۲ اکتبر ۲۰۰۱، صص ۳.
 ۴۱- افتخاریان، داود، پیشین، صص ۳۳۹.

۶- کارشناسان سازمان ملل، سال ۱۹۶۷.

- ۷- مینا توانا، حسن، نگاهی کوتاه به روستا و مکانیزم تحول آن در ایران. رشد آموزش جغرافیا، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، وزارت آموزش و پرورش، ش ۲۴، ۱۳۶۹، صص ۶.
 ۸- رهنمای، محمدتقی، مجموعه مساحت و روشهای شهر سازی، چاپ اول، ۱۳۶۰، صص ۵۳-۵۲.

9- ENGLISH GREEN

- ۱۰- شکونی، حسین، جغرافیای شهری بخش دوم، کتابفروشی تهران، ۱۳۵۴، صص ۱۵۱.
 ۱۱- پیشین، صص ۵۲-۵۳.
 ۱۲- مؤمنی، مصطفی و بهرام بیگی، هوشنگ، شهرستان تفت بررسی مشخصات طبیعی، اجتماعی و اقتصادی شهر و مناطق روستایی، دفتر فنی جهاد دانشگاه ملی ایران، تهران، ۱۳۶۱، صص ۳۸۵-۳۸۳.
 ۱۳- دهنراریهای محل مربوطه
 ۱۴- آمارنامه، سال ۱۳۶۵
 ۱۵- فرید، یدالله، کاربرد جغرافیا در روش تحقیق شهر و روستا، تبریز، ۱۳۷۱، صص ۱۷۸.
 ۱۶- سلیمانی، محمد، رابطه شهر و روستا و تشخیص مکانهای مرکزی در دشت گرمسار، رساله کارشناسی ارشد جغرافیا، دانشگاه تربیت مدرس، چاپ ۱۳۶۷، صص ۱۵.

17- fu-chenlo

18- loise wirth

- ۱۹- سعیدی، عباس، مبانی جغرافیای روستایی، سمت، اول پائیز ۱۳۷۷، صص ۱۳۱-۱۲۶.
 ۲۰- احمدیان محمدعلی، روابط شهر و روستا و سیر تحول آن در ایران، مجله تحقیقات جغرافیایی، انتشارات موسسه پژوهش و مطالعات عاشورا، مشهد، ش ۳۷، تابستان ۱۳۷۴، صص ۳۰-۲۹.
 ۲۱- حسامیان، فرخ، شهرنشینی مرحله کتاب شهرنشینی در ایران، آگاه، تهران، ۱۳۶۳، صص ۲۱۰-۲۰۹.
 ۲۲- برنارشاریه، زان، شهرها و روستاها، ترجمه: سیروس سهامی، نشر نیکا، مشهد، ۱۳۷۳، صص ۲۱۰-۲۰۹.
 ۲۳- پیشین، صص ۲۸۷-۲۸۶.
 ۲۴- کاستلو، فرانسیس: شهرنشینی در خاورمیانه، ترجمه پرویز پیران عبدالعلی رضایی نشر نی، تهران، ۱۳۶۸، صص ۶۹-۶۰.
 ۲۵- دولفوس، اولیوید، فضای جغرافیایی، ترجمه سیروس سهامی، نیکا، ۱۳۶۹، صص ۱۳۵-۱۳۳.
 ۲۶- نکونی، فخرالدین، جغرافیای شهر اردستان (انسانی، طبیعی و اقتصادی) پایان نامه کارشناسی، دانشگاه اصفهان، ۱۳۶۸.
 ۲۷- فرمانداری شهرستان اردستان.
 ۲۸- نکونی، فخرالدین، پیشین، صص ۲۱۴-۲۱۰.
 ۲۹- افتخاریان، داود، مسائل توسعه روستائی شهرستان اردستان، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا، دانشگاه اصفهان، ۱۳۷۲، صص ۲۸۷.